

Група 209

Всесвітня Історія

Урок 21 . Японія. Китай. Індія в повоєнний період.

Всесвітня історія Т.Ладиченко

Параграф 16, 17,18 ст.83-91 опрацювати

Письмово ст. 87 завдання 1-2 логічне; ст. 91 1-5 логічне ;ст.95 1-3 логічне в конспекті записати

Післявоєнний розвиток Японії

Поразка Японії у Другій світовій війні була для країни рівнозначною буржуазно-демократичній революції, яка призвела до утвердження режиму парламентської демократії. Згідно з першими післявоєнними перетвореннями, були розпущені японська армія, ультранаціоналістичні та фашистські організації, скасовані репресивні закони, обмежені демократичні свободи.

Важливою демократичною акцією цього періоду стало прийняття нової Конституції 1946 р., яка набрала чинності у 1947 р. Конституція формально була прийнята парламентом і затверджена Таємною радою як змінена стара Конституція 1889 р. Але насправді це була принципово нова Конституція, яка вперше в історії конституційного розвитку країни була побудована на засадах буржуазної демократії.

Конституція встановлювала замість напівабсолютистської фактично парламентську монархію. При цьому ***парламентові відводилася роль найвищого органу державної влади і єдиного законодавчого органу країни.*** Відповідно до цього були ліквідовані органи, котрі раніше стояли над парламентом: Таємна рада, Міністерство імператорського двору тощо.

Японський парламент являє собою двопалатний орган, де в чому подібний до конгресу США. Нижня палата - палата представників (491 особа) мала термін повноваження чотири роки; верхня - палата радників (252 особи), не мала терміну повноважень, але кожних три роки відбувалася ротація половини її складу.

Обидві палати створювалися на основі прямих і загальних виборів. Встановлювався відносно високий віковий ценз: 20 років для активного виборчого права і 25 років (для кандидатів до нижньої палати) та 30 років (для кандидатів до верхньої палати). Мав місце ценз осілості та вимога до кандидата в депутати щодо внесення ним грошового закладу, який надходив до казни, якщо за претендента на депутатське крісло проголосує менше 5% виборців. Система виборів була мажоритарною.

У Конституції знайшов відображення англійського державного права, зокрема система "парламентських кабінетів". Главою кабінету міністрів як найвищого органу виконавчої влади стає лідер партії, яка перемогла на парламентських виборах. Прем'єр-міністр призначає кабінет міністрів (18 осіб), який несе відповідальність перед парламентом і у випадку імпічменту повинен піти у

відставку. Правда, прем'єр може скористатися альтернативним заходом - у 10-денний термін після оголошення недовіри розпустити палату представників і призначити нові вибори. Це право глави кабінету міністрів є досить ефективним стримуючим чинником для парламенту. Більше того, через порядок формування уряду (нагадаємо: його формує сам прем'єр) його відповідальність перед парламентом є чистою формальністю, оскільки партійна дисципліна зобов'язує депутатів підпорядковуватися прем'єр-міністрові як своєму лідерові.

Відповідна стаття Конституції (ст. 66) закріпила принцип цивільного уряду, відповідно до якого жоден із членів кабінету міністрів не може бути військовим.

Зберігалася спадкова імператорська влада. Щоправда, імператор мав публічно зректися свого "божественного походження"¹. Незважаючи на те, що ст. 4 відмовляла імператору у праві здійснювати державну владу, за ним закріплювалася низка конституційних повноважень: за поданням парламенту призначати прем'єр-міністра; за поданням прем'єра призначати верховного суддю; промульгувати поправки до Конституції; скликати парламентські сесії; розпускати нижню палату; підтверджувати призначення та відставку посадових осіб тощо. Звичайно, ці повноваження мають здебільшого формальний характер, оскільки головною ланкою державної машини є уряд та його прем'єр.

В японській Конституції спостерігається модифікований варіант американської системи "стримувань і противаг" гілок влади. Це з особливою ясністю проглядається у закріпленні незалежності судців (ст. 76) та в процедурі імпічменту, яку можна застосувати щодо суддів, а також у повноваженнях суду вирішувати питання про конституційність актів парламенту чи указів виконавчої влади.

Принципово новим явищем у практиці світового конституціоналізму є введення до Конституції декларації (ст. 9) про відмову від війни, а також від погрози застосування або самого факту застосування збройної сили у вирішенні міжнародних питань.

Конституція вперше в японській історії закріпила автономію місцевих органів управління. Губернатори префектур, мери міст, сільські старости обиралися раз на чотири роки на основі загального виборчого права.

У післявоєнні роки на японській території розташовувались американські окупаційні війська. У 1951 р. між Японією та США було підписано Сан-Франциський мирний договір та "договір безпеки". На їх основі були формально скасовані всі обмеження національного суверенітету Японії, зокрема право окупаційних властей санкціонувати прийняті японським парламентом закони і державний бюджет. Разом з тим, США одержали право розташовувати в Японії свої військові бази, а також використовувати свої збройні сили для придушення заворушень і безладу в країні.

§10. Китай у другій половині XX ст.

Після Другої світової війни відбулися значні перетворення в країнах Азії. У вересні 1945 р. після вигнання японських загарбників була проголошена Демократична Республіка В'єтнам, а у вересні 1948 року — Корейська Народно-Демократична Республіка. 1 жовтня 1949 р. на масовому мітингу в Пекіні відбулося проголошення Китайської Народної Республіки.

У Китаї спалахнула кривава війна, яка тривала чотири роки (1945-1949 рр.) і закінчилася перемогою комуністів. Одразу ж були встановлені повномасштабні контакти з СРСР, який був першою країною, що визнала КНР. СРСР передав КНР свої права на управління Китайсько-Чанчунською залізницею, вивів свої війська з Порт-Артура, надав на пільгових умовах (1 % річних) кредит в 300 млн. доларів. У Китаї була проведена націоналізація промисловості та аграрна реформа, в результаті якої 300 млн. селян отримали 47 млн. га землі. До 1952 р. народне господарство було відбудоване. Після цього почалася колективізація. Вже у 1956 р. 96,3% селянських господарств знаходились у складі кооперативів. У 1953-1957 рр. успішно здійснювалося виконання першого п'ятирічного плану. Обсяг виробництва зріс на 141 %, було побудовано 428 крупних промислових підприємств. Тисячі радянських, спеціалістів працювали в КНР. СРСР допоміг Китаю побудувати 256 крупних промислових об'єктів і створити галузі промисловості, яких в країні не було. До 1957 року КНР встановила дипломатичні відносини з 29 державами.

1958 р. в КНР переглянули лінію щодо темпів розвитку економіки. Без достатнього обґрунтування було висунуто курс — «трьох червоних прапорів»: генеральної лінії, «великого стрибка» і народної комуни. Передбачалося збільшити промислове виробництво за 5 років в 6,5 рази (в т.ч. виплавку сталі з 5 до 80-100 млн. т), а сільськогосподарське виробництво в 2,5 рази. Внаслідок цього Китай, за розрахунками свого керівництва, повинен був обігнати США та СРСР і стати першою державою у світі. Цей курс, особливо «битва за сталь» (90 млн. непідготовлених людей займались кустарною виправкою металу майже в «домашніх умовах»), закінчився повним провалом. На селі 740 тис. кооперативів було перетворено в 26 тис. комун. У комунах ліквідовувалась особиста власність, ігнорувався принцип матеріальної зацікавленості, що теж призвело до провалів. Величезні маси народу були мобілізовані для виконання іригаційних робіт. В окремі дні на спорудження водосховищ виходило до 150 млн. осіб. Селяни з усіх сил боролися з «чотирма шкідниками»: щурами, мухами, комарами та горобцями, яких вдалося знищити майже повністю.

У зовнішній політиці керівництво КНР пропонувало «позмагатися з імперіалізмом», тобто почати превентивну війну. Погіршилися відносини з СРСР, який відкликав своїх спеціалістів з Китаю.

В 1965-1969 р. в Китаї відбулася так звана «культурна революція», яка мала на меті зміцнити владу керівника Китаю Мао Цзедуна та усунути його політичних суперників. Багато партійних, господарських керівників, військових було репресовано, відбулися суттєві зміни в керівництві КНР, що призвело до

встановлення особистої диктатури Мао Цзедуна. У березні й серпні 1969 р. відбулися збройні сутички на радянсько-китайському кордоні (в районі острова Даманський і Семіпалатинської обл.).

Після смерті Мао Цзедуна і досить гострої боротьби за владу політична і економічна ситуація в Китаї стабілізувалася. З 1979 р. почали проводитися реформи. Кооперативи розпустили, селяни отримали землю в довгострокову оренду, їм дозволялося реалізовувати надлишки своєї продукції держзамовлення. Були підвищені закупівельні ціни. В результаті врожай зернових збільшився більше ніж у 2 рази.

Особливістю розвитку економіки стало створення спеціальних економічних зон, які працювали в особливому правовому режимі, з пільгами для розміщення зарубіжних інвестицій і впровадження сучасних технологій. У 1984 р. почалося здійснення реформи управління державною промисловістю, яка передбачала її децентралізацію, відмову від директивних планів і перехід до ринкових відносин. Абсолютна більшість промислових підприємств працювала тепер за підрядними формами роботи. Значно підвищився рівень життя населення Китаю. Вона на 1 січня 2005 р. становила 1 млрд. 300 млн. чол. і зростає на 8 млн. щорічно). Зросли показники розвитку економіки. У 1989 р. урядові війська придушили танками виступи пекінських студентів, які боролися за посилення демократії. Після цього темпи реформ дещо уповільнилися. Важливою проблемою Китаю є боротьба з корупцією і злочинністю.

Ці реформи пов'язані з іменем китайського державного діяча Ден Сяопіна (1902-1997). За 20 останніх років середньорічний приріст економіки в Китаї становив 9,8%, і за цим показником Китай займає перше місце у світі. Друге місце — за обсягом іноземних інвестицій. У першій половині 90х рр. Китай вийшов на перше місце у світі за збором зерна, видобутком вугілля, виробництвом цементу, бавовни, м'яса, телевізорів. Обсяг зовнішньої торгівлі досяг 200 млрд. дол., а іноземні інвестиції в економіку країни перевищили 100 млрд. дол. 15 жовтня 2003 р. Китай запустив у космос свого першого космонавта.

У кінці 2002 р. в КНР відбувся черговий з'їзд Комуністичної партії Китаю, який прийняв рішення про зміни в керівництві та обрання нового генерального секретаря ЦК КПК. Таким чином, до влади мирним та «спланованим» шляхом приходить нове покоління китайських керівників.

У 1947-1948 рр. незалежність отримали Індія, Пакистан, Бірма, Цейлон (Шрі-Ланка), в 1949 р., після колоніальної війни з Нідерландами, — Індонезія. У післявоєнний період «молоді дракони»: Південна Корея, Гонконг, Сінгапур — розвивались прискореними темпами, орієнтиром для яких була Японія, їх питома вага у промисловому виробництві подвоїлася. Тільки у Південній Кореї обсяг національного продукту за останні 25 років виріс у 65(!) разів. Це пов'язано з традиційною культурою праці, геополітичним становищем: Гонконг і Тайвань розташовані на важливих морських шляхах. Авторитарні режими у цих державах

підтримували розвиток приватного підприємництва, залучення інвестицій. Зміни в соціально-економічному статусі призвели й до певної демократизації цих країн.

Дуже складні і трагічні події відбувалися в Афганістані. У квітні 1978 р. група офіцерів здійснила переворот і влада перейшла до Народно-Демократичної партії Афганістану (НДПА). Почалися радикальні перетворення, які не враховували національно-культурні традиції і супроводжувались боротьбою за владу.

В грудні 1979 р. до Кабулу були введені радянські війська, які поставили при владі Б. Кармая. 100-тисячний радянський контингент почав інтервенцію в Афганістані, воюючи проти «душманів» — афганських партизанів, яким постачали зброю США, Китай і Пакистан.

Конфлікт в Афганістані призвів до різкого зниження авторитету СРСР. Передова техніка не допомогла у війні. Зміни почалися з приходом до влади в СРСР М. Горбачова, а в Афганістані М. Наджибулли. 15 лютого 1989 р. радянські війська залишили землю Афганістану. За період війни в Афганістані загинуло 13,5 тис. радянських офіцерів і солдатів, з них 2378 українців.

Проте виведення радянських військ не припинило громадянської війни. Режим Наджибулли протримався до 1992 р., коли до влади прийшла опозиція і тимчасовим президентом став Раббані. Але в самій опозиції виникли незгоди. У 1996 р. почав домінувати фундаменталістський рух «Талібан», який захопив Кабул і розстріляв колишнього президента Наджибуллу. Наприкінці 2001 р. США за підтримки своїх союзників по НАТО та військ Північного альянсу Афганістану скинули уряд талібів.

Республіка Індія у період 1945-1996 років

Індія одна із найдревніших країн світу. Протягом майже 200 років була під владою англійських колонізаторів. Індійський народ вів вперту боротьбу за свою незалежність.

Громадська непокоря набула великого розмаху під час другої світової війни. Визвольна боротьба, очолена Мохандосом Карамчандом (Махатмою Ганді) та Джавахарвалом Неру, набула ненасильницької форми опору владі колонізаторів. Проявом опору були мітинги та страйки, бойкот виборів у "представницькі" органи влади, відмова від служби в армії та інші масові ненасильницькі заходи.

Значним поштовхом до антибританських виступів стали судові процеси над офіцерами Індійської національної армії, яку створив в окупованій на той час японськими військами Бірмі керівником національної боротьби бенгальського народу Субхас Чандра Бос. Субхас Чандра Бос вважав, що досягнути незалежності Індія зможе тільки з допомогою Японії. Індійський народ сприймав Індійську національну армію як силу, що бореться за визволення своєї Батьківщини від колонізаторів.

Всі судові процеси у Калькутті над солдатами національної армії супроводжувалися виявами протесту серед мирних жителів проти колонізаторів. Одну з таких демонстрацій, що відбулася в листопаді 1945р було придушено силою. Багато людей загинуло під час цих заворушень, ще більше було поранено.

У лютому 1946р почалися нові сутички цивільного населення з офіційною владою і знову сотні вбитих та близько двох тисяч поранених.

І ось збулася багатовікова мрія індійського народу-проголошено незалежність Індії. Під впливом народних виступів британський уряд пішов на переговори з представниками національно-визвольних сил Індії. В результаті переговорів було прийнято угоду, яку потім ратифікував парламент Великобританії про незалежність Індії, який набув чинності з 15 серпня 1947р. Згідно цього закону проголошувалось створення двох домініонів-Пакистан та Індійський Союз.

26 січня 1950р була прийнята конституція, яка проголосила державу "суверенною демократичною республікою". У конституції Індію проголошено унітарною державою з елементами федералізму. В Основному законі зроблено також чіткий поділ влади на три гілки: законодавчу, виконавчу, судову.

За роки незалежності під керівництвом партії Індійський національний конгрес (ІНК), що прийшла до влади в 1947р, в Індії були здійснені деякі соціально-економічні перетворення. Зменшення кількості земельних володінь приватного сектора та збільшення державного сектору в економіці, створення основ для розвитку галузей важкої промисловості, піднесення сільського господарства, закріплення політичної самостійності держави.

Після короткого періоду (1977-1979рр), коли при владі був блок опозиційних партій, в січні 1980р ІНК знову одержав впевнену перемогу на виборах до парламенту Індійської республіки та на виборах до законодавчих зборів більшості штатів (в травні 1980р). Після виборів ІНК продовжує займати достатньо міцні позиції в політичному житті Індії (в Народній палаті парламенту володіє 350 мандатами із 544).

У внутрішньому житті держави зберігається гостра політична та соціальна напруга: продовжується зростання безробітності, залишається на дуже низькому рівні матеріальне становище мільйонів недоторканих, представників решту племен, періодично загострюється становище в стратегічно важливих районах країни-Пенджабе, Ассаме та інших Пн.Сх. штатах, де проходять виступи сепаратистських та релігійно-общинних сил не без втручання ззовні.

Уряд ІНК прикладає всіх зусиль для вирішення цих та інших проблем. Головну увагу він приділяє покращенню економічного стану країни, зростанню промислового потенціалу та виробництва сільськогосподарської продукції, стабілізації цін на товари першої необхідності. В січні 1982р була обнародована урядова програма з 20 пунктів, що свідчить про наміри керівництва держави

домагатися здійснення аграрних реформ, зменшення соціальної нерівності, полегшення становища найбільш знедолених прошарків індійського суспільства.

В області зовнішньої політики Індія традиційно проводить курс неприєднання, мирного існування та співробітництва зі всіма країнами. Швидкими темпами розвивалися двосторонні стосунки між Індією та СРСР. 20-26 вересня 1982р відбувся офіційний дружній візит в СРСР прем'єр-міністра Індії Індіри Ганді, що став важливою подією в міжнародному житті світу.

Індія послідовно проводить лінію на нормалізацію ситуації на азійському континенту. В останні роки вирішенні деякі суперечливі питання між Індією, з однієї сторони, і Бангладешом, Шрі-Ланкою і Непалом-з іншої. Спроби індійського уряду нормалізувати відносини з Китаєм не принесли яких-небудь результатів. Протиріччя по прикордонним питанням між двома країнами, вирішення яких Індія вважає важливою умовою нормалізації індійсько-китайських відносин, так і залишається глибоким.

Індійський уряд виступає проти збільшення кількості військ інших держав в районі Індійського океану і Персидської затоки, за перетворення Індійського океану в зону миру. Індія виступає проти масових поставок зброї Пакистану зі сторони США, інших реакційних сил, що представляє собою значну загрозу для безпеки держави. Уряд Індії солідарний з боротьбою арабських народів проти американського імперіалізму.

В березні 1983р в Делі відбулася VII Конференція глав держав і урядів неприєднаних країн, в якій взяло участь близько 100 держав.

Як я вже й казав після невеликої перерви (1977-1979рр) Індіра Ганді знову повернулася до влади, а ІНК здобув у парламенті дві третини місць. Діяльність нового уряду почалася на загальному тлі внутрішньо-політичних, етнічних, релігійно-общинних та кастових проблем. У 1980-1981рр відбулися зіткнення на релігійному ґрунті між мусульманами та індусами у штатах Дžамбу та Кашмір. Протягом 80-х років дуже частими були конфлікти на тлі етнічних конфліктів. Але деякі з цих конфліктів набували кровопролитного характеру.

Навесні 1984р сикхські терористи захопили всесвітньо-відомий Золотий храм в Амрітсарі. Індіра Ганді видала указ провести військову операцію з метою очищення Золотого храму від терористів. Цей указ можна назвати роковим, тому що після нього дільший розвиток подій набув трагічного характеру. 31 жовтня 1984р. Індіра Ганді була вбита своїми охоронцями у резиденції прем'єр міністра. Це призвело до ще більших сутичок на тлі етнічних переконань.

На виборах 1984р ІНК одержав рекордну кількість голосів (401 місце у парламенті з 545). Пост прем'єр-міністра посів син Індіри Ганді-Раджів Ганді. У програмі новообраного уряду передбачалось підвищення життєвого рівня населення.

За час правління уряду на чолі з Раджівом Ганді Індія досягла значних успіхів у розвитку народного господарства. На сучасному етапі Індія-індустріально-

аграрна держава, в якій розвинута електронна, автомобільна та деякі інші високотехнічні галузі промисловості.

На нових парламентських виборах, що відбулися в 1989р жодній політичній силі не вдалося здобути потрібну кількість голосів для того, щоб створити однопартійний уряд. ІНК перейшов в опозицію.

І знову вбивсто глави уряду. На цей раз 21 травня 1991р від рук терористів загинув Раджів Ганді. На наступних виборах до влади повернувся ІНК. Уряд очолив Нарасімха Рао. Але авторитет ІНК без керівництва нею родини Неру значно послабився.

У внутрішньо-політичному житті Індії знову виникли серйозні конфлікти на тлі знову ж таки етнічних та релігійних проблем.

На наступних парламентських виборах, що відбулися в травні 1996р перемогу здобула "Бхаратія джаната парті". Уряд очоли лідер цієї партії Атал Біхарі Ваджпаї.

Крах комуністичної системи сильно позначився на становищі Індії, як міжнародному так і внутрішньому. Відбулися деякі зміни в економіці держави. Було відкрито індійську економіку для іноземних капіталовкладень, що дозволить Індії досягти значного розвитку економіки.